

Nr 74.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse; given Stockholms slott den 13 februari 1920.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. Holmquist.

Förslag

till

L a g

om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Härigenom förordnas, att till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse skall fogas en ny paragraf av nedan angivna lydelse:

16 §.

Erfordras för att förse fartyg med skeppsförnödenheter eller dem, som yrkesmässigt bedriva saltsjöfiske, med livsmedel eller andra för fisket behövlige varor eller för tillgodoseende av annat dylikt, särskilt trängande behov, att den tid, varunder handelsbod må hållas öppen, bestämmes annorlunda än enligt denna lag är medgivet, äger Konungen eller den myndighet, Konungen bestämmer, i den omfattning och på de villkor, som prövas påkallade, meddela eftergift från lagens tillämpning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 februari 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIerna,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anförde chefen för civildepartementet, statsrådet Holmquist:

Genom särskilda remisser har Kungl. Maj:t infortrat yttranden från socialstyrelsen över vissa till Kungl. Maj:t inkomna framställningar om sådan ändring i lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, att eftergift från lagens tillämpning må kunna medgivas i vissa angivna slag av handelsrörelse eller under särskilda, närmare omförmälda förhållanden. Socialstyrelsen har numera inkommit med de begärda yttrandena, därvid fogats vissa av styrelsen infortrade utlåtanden från sammanslutningar, vilkas intressen beröras av den ifrågasatta lagändringen. Sedermera har även kommerskollegium avgivit infortrat yttrande i dessa ärenden. Jag anhåller nu att få upptaga desamma till behandling.

Enligt nämnda lag, som trätt i kraft den 1 oktober 1919, må handelsbod, med visst undantag beträffande tiden närmast före julen, ej

Nu gällande bestämmelser.

hållas öppen för allmänheten å *söckendag* å förmiddagen före klockan 8 och å eftermiddagen efter klockan 7. I avseende å bod, där handel idkas med mejeriprodukter och vissa andra därmed jämförliga varor, är dock stadgat det undantag från nyssnämnda bestämmelse, att sådan bod må för försäljning enbart av dylika varor öppnas en timme tidigare och hållas öppen en timme längre än nyss är sagt (1 §).

Beträffande *sön- eller helgdag* gäller såsom allmän regel, att handelsbod ej å sådan dag må hållas öppen för allmänheten. Mellan klockan 7 och klockan 10 förmiddagen å *sön- eller helgdag* må dock bod hållas öppen enbart för försäljning av mejeriprodukter och dylika varor samt färsk frukt och levande blommor (2 §).

Från de nu angivna, för landet i dess helhet gällande generella reglerna kunna med hänsyn till särskilda förhållanden inom viss kommun vissa undantag medgivas av den myndighet, som utövar kommunens beslutanderätt. Dylikt beslut erfordrar dock för sin giltighet vederbörande länsstyrelses fastställelse. Sålunda må beträffande *söckendag* tiden för öppethållande utsträckas för stad eller köping med högst en timme på morgonen och en timme på aftonen och för annan kommun med högst två timmar på morgonen och två timmar på aftonen (3 § 2 st.). I fråga om *sön- eller helgdag* må medgivande lämnas till försäljning av mejeriprodukter och dylika varor samt färsk frukt och levande blommor under högst två timmar å tid efter klockan 1 eftermiddagen (3 § 3 st.).

Vidare stadgar lagen förbud mot att under tid, då handelsbod ej må hållas öppen, från boden utlämna eller försända vara, så framt den ej är såld å tid, då boden fått hållas öppen, samt mot att, då försäljning i handelsbod enligt lagen må avse endast varor av vissa slag, därifrån utlämna eller försända vara av annat slag, så framt den ej är såld å tid, då det lagligen kunnat ske (8 § 1 st.).

Slutligen meddelas den bestämmelsen, att under tid, då handelsbod av visst slag ej må hållas öppen, vara, varmed handel i dylik bod idkas, ej må annorstädes för allmänheten hållas till salu, med mindre länsstyrelsen med hänsyn till särskilt förhållande därtill lämnat tillstånd (8 § 2 st.). Detta stadgande avser, enligt vad lagens motiver giva vid handen, att förhindra för affärsinnehavare, särskilt tobakshandlare, oläglig konkurrens genom salubjudande efter stängningstid av varor inom- eller utomhus annorstädes än i handelsbodar (restauranger, kaféer, automater m. m.).

Framställ-
ningar om
ändring
lagen.

Redan kort efter lagens ikraftträdande hava framställningar inkommit till Kungl. Maj:t med begäran om ändringar i lagen. Gemensamt

för alla dessa framställningar är, att i dem göres gällande, att de generella bestämmelserna icke lämpa sig för alla slag av handel och att lagen icke lämnar tillräckliga möjligheter till lokala eftergifter från de allmänna tidsbestämmelserna.

Jag skall nu tillåta mig att redogöra för de särskilda framställningarna och de yttranden, vartill desamma givit anledning.

Aktiebolaget Petter Månssons Efterf., som innehar en enligt uppgift sedan flera årtionden tillbaka i Hälsingborg bedriven affär inom skepps-fournerarbranschen, har i en till Kungl. Maj:t ingiven, den 29 oktober 1919 dagtecknad skrivelse anfört huvudsakligen följande:

Tillämpningen av § 1 i lagen måste medföra ett nedläggande av bolagets rörelse åtminstone i den form, den hittills bedrivits. Bolaget levererade skeppsförnödenheter huvudsakligen till fartyg, som för provianteringsändamål anlöpte Hälsingborgs redd. Dess affär måste därför för att fylla sitt ändamål vara tillgänglig dygnet om och vakt från affärens sida måste såväl dag som natt hållas å kajerna. Affären hade visserligen hittills icke i vanlig mening varit öppen efter klockan 6 e. m., utan endast tillgänglig för leverans av skeppsförnödenheter till fartyg å redden eller i hamnen. De köp, som inom affären ägt rum efter klockan 6 e. m., hade avslutats inom stängda dörrar och på intet sätt varit ägnade att i förhållande till utomstående väcka någon uppmärksamhet. Därest fartyg, som anlöpte Hälsingborg för provianteringsändamål, icke kunde erhålla proviant efter den bestämda stängningstiden, skulle de bliva tvungna att ligga stilla under natten i avbidan på affärernas öppnande, vilket skulle komma att tillskynda sjöfarten avbräck. Det låge därjämte nära till hands, att fartyg, för att undvika dylik väntan, i stället anlöpte Hälsingör för att där erhålla sina förnödenheter. De danska affärerna vore nämligen alltjämt tillgängliga dygnet om. Tillämpningen av lagen skulle innebära ett frånträdande av den ståndpunkt, statsmakterna intagit till föreliggande fråga genom förordningen den 18 september 1874 angående frilager för proviantering av fartyg i Öresund, i vars ingress uttalades, att ändamålet med de däri givna bestämmelserna vore ett undanröjande av de hinder, som gällande tullförfattningar ansåges lägga i vägen för svenska vid Öresund belägna handelsplatsers deltagande i den rörelse, som försåge den genom sundet passerande handelsflottan med proviant och andra förnödenheter. Den sålunda intagna ståndpunkten hade i förordningen om frilager den 20 december 1912 givits en mycket vidsträckt tillämpning. — De i Malmö och Landskrona verk-

Skepps-
fournerar-
rörelse.

samma skeppsfournerarfirmorna arbetade i huvudsak under ensartade förhållanden med de i Hälsingborg varande.

På grund av det anförda hemställdes, att Kungl. Maj:t ville föranstalta sådan ändring av ifrågavarande lag, att åtminstone de i Malmö, Landskrona och Hälsingborg befintliga skeppsfournerarfirmorna måtte kunna få bedriva sin rörelse under samma former och villkor som hittills.

Till stöd för sin hemställan åberopar bolaget ett uttalande av ordföranden och vice ordföranden i Hälsingborgs sjöfartsförening.

Vidare hava *stadsfullmäktige i Hälsingborg* i skrivelse den 26 november 1919 gjort en av magistraten därstädes tillstyrkt framställning av i huvudsak samma innehåll som nyssnämnda bolags. Stadsfullmäktige hava därutöver framhållit, att även kolimportörerna i Hälsingborg genom nedläggande av eller inskränkning i skeppsfournerarrörelsen skulle lida stort avbräck, enär dessa importörer hittills i stor utsträckning levererat bunkerskol till de ångfartyg, vilka i provianteringsssyfte anlöpte Hälsingborg. Under åren närmast före världskriget hade kolhandelsfirmorna i staden till de densamma anlöpande ångfartygen levererat cirka 50,000 ton bunkerskol årligen.

Yttranden.

Sveriges köpmannaförbund anser, att lagen blivit ett ödesdigert hinder för bedrivande av skeppsfournerarrörelse, mest betänkligt i gränsområden med hänsyn till konkurrens från utlandet. Förbundet instämmer därför i yrkandet om undantagsbestämmelser med begränsning till affärer av ifrågavarande slag under förutsättning, att öppethållande i vanlig bemärkelse av butik icke får förekomma och att affären sålunda efter den nu lagstadgade stängningstiden endast får vara tillgänglig för leverans av skeppsförnödenheter till fartyg i hamn eller å redd.

Sveriges redareförening finner det särskilt av nationalekonomiska skäl önskvärt att i fall som det förevarande, då lagen kan påvisas bliva till avsevärt förfång för svenska näringsidkare, densamma modifieras. Bolagets ansökan tillstyrkes därför.

Sveriges fartygsbefälsförening vitsordar till fullo riktigheten av bolagets uppgifter angående uppkomna olägenheter samt framhåller, att ifrågavarande svenska affärer hittills bedrivits i mycket stor omfattning. Då ett undantag i förevarande hänseende icke skulle motverka lagens huvudändamål, tillstyrkes bolagets framställning.

Riksförbundets av affärsanställda förvaltningsutskott anser de av bolaget uppgivna förhållanden motivera ett undantag för denna handelsgren, därvid emellertid särslagstiftningen för undvikande av illojal konkurrens bör omfatta hela näringsgrenen. Utskottet förutsätter dock, att arbets-

tiden för de i ifrågavarande affärer anställda biträdena ordnas på tillfredsställande sätt samt att de erhålla skälig ersättning för övertidsarbete.

Svenska handelsarbetareförbundet finner, att ett bifall till bolagets framställning icke skulle komma att bliva ofördelaktigt för biträdena eller verka såsom illojal konkurrens för övriga handlande i närheten, samt förordar bifall till framställningen.

Socialstyrelsen: De till stöd för bolagets framställning åberopade förhållanden måste tillmätas sådan betydelse, att åtgärder såvitt möjligt böra vidtagas för tillgodoseende av framställningens syfte. Några avsevärdare olägenheter med hänsyn till lagstiftningens effektivitet torde, i betraktande bland annat av det relativt ringa antal handelsföretag, som härav skulle beröras, ej heller behöva befaras uppkomma genom ett dylikt tillmötesgående. Socialstyrelsen, som samtidigt yttrar sig om och förordar beaktande av vissa i det följande berörda framställningar om ändring i lagen för möjliggörande av försäljning vid Västkusten av livsmedel m. m. till fiskare, anser de föreliggande frågorna böra lösas gemensamt. För styrelsens förslag i sådant hänseende skall här nedan redogörelse lämnas.

Till *kommerskollegii* över förevarande framställningar avgivna yttrande, vilket avser jämväl frågan om undantag från lagen i och för fiskares förseende med förnödenheter, återkommer jag i det följande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför i en till Kungl. Maj:ts ingiven, den 25 november 1919 dagtecknad skrivelse, efter att hava erinrat om bestämmelserna i förevarande lag, följande:

Försäljning av
livsmedel
m. m. till
fiskare.

»Den ram, inom vilken jämkningar i tiden för öppethållande är möjlig, är icke tillräckligt vid med hänsyn till fiskarbefolkningens behov under den tid vintersillfisket pågår eller från och med den 1 oktober till och med den 31 mars.

Det torde endast mera sällan inträffa, att ett fiskelag har tillfälle att anlöpa hemorten mellan varje gång fångst föres i land. I regel gå sillfiskarena från fångstplatsen, som måhända är belägen 8 à 10 timmars väg från hamn, med sina båtar direkt till de orter, där sillauktioner äga rum eller avsättning eljes plägske, för närvarande Varberg, Göteborg, Kalvsund, Marstrand, Mollösund, Smögen och Gravarne. Å dessa orter kunna fiskarena lämpligen icke hava förråd upplagda; de äro därför merendels hänvisade att anskaffa proviant, fotogen och smörjoljor i handelsbodarna å dessa orter, helst de med hänsyn till det begränsade utrymmet ombord endast kunna hava förråd för några få dagar. Icke sällan komma de in till hamn efter klockan 9 på aftonen, stundom betydligt senare. För att i händelse av lämplig väderlek icke försumma ett gott fisketillfälle måste de ofta nog gå till havs vid 4- eller 5-tiden på morgonen.

Enligt 8 § i lagen må vara från handelsbod utlämnas eller försändas, så framt den är såld å tid, då boden fått hållas öppen. Det skulle måhända kunna ifrågasättas, att fiskarena med tillämpning av detta stadgande skulle kunna på

en gång inköpa ett större förråd av varor i viss bod och träffa avtal med bodens ägare om varornas utlämnande å för fiskarena läglig tid. Ett dylikt förfaringssätt låter sig emellertid icke genomföras, när sillfisket är i hög grad rörligt och fiskarena nödgas gå in med sina fångster än till den ena hamnen än till den andra.

Med nu gällande lagstiftning blir det sålunda för sillfiskarena ofta omöjligt att med iakttagande av lagens bestämmelser från handelsbodarna komplettera sina förråd, därest de icke kvarligga i hamn till sådan tid på morgonen, att dagens gynnsamma fisketillfälle måhända gått förlorat.

Till länsstyrelsen hava också inkommit flera framställningar om utverkande av ändringar i nu ifrågakvarande stadganden. Sålunda hava fiskare från skilda platser inom länet, enligt uppgift representerande ett antal av 2,000 personer, samlade till möte i Anholts hamn, gjort hemställan i sådant syfte. Även från andra håll hava liknande ansökningar gjorts.

Beträffande sättet för undanröjande av här avsedda olägenheter kunna givetvis olika utvägar tänkas. Det kunde synas som det enklaste sättet vore att, beträffande kommunerna vid kusten inom Hallands samt Göteborgs och Bohus län, medgiva de kommunala myndigheterna rätt att under vintersillfiskesäsongen utsträcka tiden för öppethållande av handelsbodar ytterligare ett par timmar på kvällarna. Det läter emellertid icke alltför sällan inträffa, att fiskarena inkomma till hamnplatsen först vid elvatiden eller senare, exempelvis en lördagskväll, för att åter avsegla långt före klockan 5 på måndagsmorgonen. Om också åtskilligt vore vunnit med en lagändring av antydd innebörd, skulle dock gång efter annan fall förekomma, då lagen beredde allvarliga hinder i fiskarens näring.

Fiskeriintendenten i västra distriktet, från vilken länsstyrelsen infordrat yttrande, har för sin del föreslagit sådan ändring i lagen, att Kungl. Maj:t eller länsstyrelsen må erhålla rätt att meddela undantag under sillfiskesäsongen 1 oktober—31 mars från lagens stadganden, när det gäller försäljning av proviant, oljor och andra utrustningsartiklar till fiskare. En på sådant sätt konstruerad undantagsbestämmelse, vilken givetvis skulle tillfredsställa behovet, synes dock stå i mindre god överensstämmelse med de principer, efter vilka lagen är byggd.

Länsstyrelsen anser för sin del bäst, att i 15 § bland undantagen från lagens tillämpning upptages försäljning av livsmedel och andra för fiske nödiga utrustningsartiklar, som å kustort inom Hallands samt Göteborgs och Bohus län äger rum till fiskare under tiden från och med den 1 oktober till och med den 31 mars. Önskvärt vore, att en dylik lagändring snarast möjligt kunde träda i kraft.»

På grund av vad sålunda anförts hemställer länsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag till ändring av ovan angivet innehåll i lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Länsstyrelsen i Hallands län har i skrivelse den 1 december 1919 gjort en hemställan av väsentligen samma innehåll som länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, dock att förstnämnda länsstyrelses förslag blott avser Hallands län och tiden 1 oktober—1 mars.

Länsstyrelsen bifogar en den 13 november 1919 till länsstyrelsen inkommen skrivelse från fiskare från skilda platser i Bohuslän, enligt uppgift representerande ett antal av 2,000 personer, i vilken skrivelse

hemställes, att en handlande i Varberg måtte berättigas att till fiskarena försälja förnödenheter, såsom proviant, fotogen och smörjolja, vid den tid, då fiskarena inkomma i hamn.

I yttrande över denna skrivelse framhåller *magistraten i Varberg* såsom uppenbart, ej blott att enligt lagen möjlig utsträckning av försäljningstiden för proviant och oljor bör ske utan även att medgiven utsträckning under endast en timme på kvällen är alldeles otillräcklig.

Yttrande.

Stadsfullmäktige i Varberg hava den 20 november 1919 fattat beslut om rätt för samtliga handlande i staden att utöva försäljning av bränn- och smörjoljor under den längre försäljningstid, som medgivits i 3 § i oförmälda lag, varemot stadsfullmäktige funnit sig icke kunna mot stadgandet i 4 § i lagen bevilja en av en viss handelsfirma i Varberg gjord ansökan om öppethållande av butik i ändamål att förse fiskebåtar och fartyg i stadens hamn med proviant. Samtidigt hava stadsfullmäktige uttalat sig för sådan ändring av lagen, att lätnader kunde beredas vid tillhandahållande av födoämnen samt smörj- och brännoljor åt fiskare och andra sjöfarande ävensom beträffande dylika oljor åt motorägare.

Magistraten i Varberg instämmer i detta uttalande. *Länsstyrelsen i Hallands län* åberopar såsom yttrande över detsamma sin i det föregående omnämnda framställning.

Yttranden.

Socialstyrelsen anser det ej kunna bestridas, att lagen för fiskarbefolkningen under den brådare fisketiden kan medföra betydande olägenheter. Ehuru ett tillmötesgående av fiskarbefolkningens ifrågavarande önskemål torde innebära ett i viss mån mer betänkligt avsteg från lagen än ett undantag i avseende å skeppsfournerarverksamhet, anser sig styrelsen böra förorda beaktande jämväl av de utav förutnämnda länsstyrelser gjorda framställningar. Styrelsen, som samtidigt yttrar sig över den i det föregående berörda, av Aktiebolaget Petter Månssons Efterf. gjorda hemställan, anför vidare:

»För lösandet av de frågor, som här föreligga och vilka synas helst böra lösas gemensamt, torde två vägar vara att välja på. Antingen kunna, såsom av länsstyrelserna förordas, de fall, som åsyftas i framställningarna, direkt undantagas från lagens tillämpning, eller ock låter det tänka sig, att i lagen intages ett bemyndigande för Kungl. Maj:t eller annan myndighet att under vissa förutsättningar medgiva undantag från nämnda tillämpning. Gent emot det förra tillvägagångssättet torde kunna invändas, att ett direkt i lagen givet undantag ej gärna kan så noga bestämmas, att det ej kan giva anledning till avvikelser i större omfattning, än som är nödvändigt och från lagstiftarens sida varit avsett. Av förhållandena i olika fall motiverade villkor kunna ej heller förbindas med

undantagets tillgodonjutande, och skulle undantaget giva anledning till missbruk, kunna dessa måhända icke undanröjas annat än genom en ny lagändring. Nu anförda skäl måste med hänsyn till ifrågavarande lagstiftnings effektiva upprätthållande anses så betydelsefulla, att styrelsen icke kan tveka att förorda det senare av här berörda tillvägagångssätt.

I detta sammanhang må omnämnas, att styrelsen under sitt förberedande arbete för lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse hade under övertägande att i sitt lagförslag upptaga jämväl en bestämmelse, som skulle giva Kungl. Maj:t ett generellt bemyndigande att bevilja undantag från lagen. Av erfarenhet från annan lagstiftning på det sociala området att döma och med hänsyn tagen till det synnerligen vidsträckta och växlande verksamhetsområde, som lagen skulle omfatta, syntes det nämligen styrelsen sannolikt, att fall skulle kunna förekomma, då lagens tillämpning skulle medföra omotiverade och betänkliga olägenheter. Styrelsen hade emellertid ej några fall att anföra till stöd för sin berörda uppfattning, och fick med hänsyn därtill tanken på en dylik bestämmelse förfalla. Förevarande framställningar, som antagligen komma att efterföljas av andra måhända lika befogade, hava givit styrelsen anledning att återupptaga och söka förverkliga berörda tanke.»

I överensstämmelse med vad sålunda anförts förordar socialstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag till sådan ändring av lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, att till lagen fogas en ny paragraf av väsentligen följande innehåll:

16 §.

Skulle med hänsyn till särskilt förhållande tillämpningen av denna lag å visst eller vissa företag förorsaka synnerlig olägenhet, må, i andra fall än som avses i 8 § andra stycket, Konungen eller den myndighet Konungen förordnar, i den mån så provas påkallat, meddela eftergift från lagens tillämpning.

Kommerskollegium anser, i likhet med socialstyrelsen, de framställningar, som avse skeppsfournerarverksamhet och fiskares förseende med erforderlig utrustning, förtjänta av beaktande. Som det emellertid framdeles torde kunna visa sig erforderligt att jämväl i andra fall — de må vara med de nyssnämnda jämförbara eller icke — meddela dispens från berörda lags bestämmelser, anser sig kollegium kunna tillstyrka införande i lagen av bestämmelse om i viss mån generell rätt för Kungl. Maj:t eller den myndighet, Kungl. Maj:t därtill förordnar, att meddela eftergift från lagens tillämpning. Kollegium finner sig därvid kunna i huvudsak förorda det av socialstyrelsen upprättade förslaget till stadgande i ämnet. Härvid har kollegium utgått från, att en dylik dispensbestämmelse, därest den erhöles en alltför begränsad avfattning, givetvis kunde komma att nödvändiggöra ytterligare ändring i lagen. Kollegium funne det även

bättre, att vederbörande, i händelse av verkligt behov, genom anlitan-
de av dispens kunde erhålla vissa lättnader vid lagens tillämpning, än att
de i en omfattning, som kunde komma i strid mot lagens syfte, begagnade
sig av den utväg, som funnes anvisad i lagens 8 § första stycket.

I skrivelse den 9 oktober 1919 har *länsstyrelsen i Södermanlands län* an-
fört, att från idkare av minuthandel med eldfarliga oljor av första
klass till länsstyrelsen inkommit ansökningar om tillstånd att såväl
söckendagar å tider, då handel enligt ovannämnda lag eljest ej vore
tillåten, som även å sön- och helgdagar till innehavare av motorfordon
från sina förråd eller upplag av eldfarliga oljor få utlämna och försända
bensin och andra motorförnödenheter. Efter en erinran om lagens stad-
ganden om utsträckning av tiden för handel å söckendagar och å helg-
dagar, ifrågasätter länsstyrelsen, huruvida med bestämmelserna i 8 § i
lagen avsetts att tillerkänna länsstyrelsen befogenhet att lämna sålunda
begärda tillstånd, i all synnerhet som säljare av bensin i en stor del
fall förvarade bensinen i samma gård, där de utövade handel och ej
»annorstädes». Särskilt för trafikanter med automobiler och motorcyklar
men även för motorbåtstrafiken föreläge ett verkligt behov att såväl å
sön- och helgdagar som söckendagar samt utan begränsning till vissa
timmar av dagen kunna förskaffa sig erforderligt motorbränsle. Det
syntes länsstyrelsen för den skull lämpligast, att till 15 § i lagen tillades
en bestämmelse om att från tillämpning av stadgandena i lagen undan-
toges försäljning av motorbränsle och möjligen även andra motorförnöden-
heter. I avbidan på att en sådan lagbestämmelse till äventyrs komme
till stånd skulle det emellertid vara av synnerligen stor betydelse att
från Kungl. Maj:t erhålla förklaring, huruvida länsstyrelserna med stöd
av 8 § i lagen kunde anses äga befogenhet att bifalla ansökningar av
ovan angiven innebörd.

Försäljning
av motor-
bränsle m. m.

Kungl. automobilklubbens styrelse förordar, med fullt instämmande i
länsstyrelsens uttalande, sådana tilläggsbestämmelser till lagen, att möjlig-
heter därigenom beredas ej mindre automobil- och motorcykeltrafiken än
även motorbåtstrafiken att jämväl å söndagar täcka sitt behov av för-
brukningsartiklar, i främsta rummet motorbränsle och smörjoljor samt
även andra förnödenheter, såsom gummiringar, karbid för belysnings-
ändamål och dylikt.

Yttranden.

Sveriges köpmannaförbunds arbetsutskott anser, att ett bifall till läns-
styrelsens förslag skulle verksamt betjäna såväl allmänhetens som handels-
idkarnas intressen, varför utskottet för sin del understödjer förslaget.

Riksförbundets av affärsanställda förvaltningsutskott anför angående det av länsstyrelsen ifrågasatta undantaget från lagens bestämmelser huvudsakligen följande:

Utskottet anser för sin del, att det icke föreligger verkligt skäl för ett sådant undantag, då ifrågavarande varors tillhandahållande utöver lagstadgad tid till största delen endast skulle tjäna nöjesändamål. I allmänhet måste det anses oklokt att medgiva några som helst undantag beträffande lagens tillämpning, då härigenom alltid (i större eller mindre grad) lämnas tillfälle till illojal konkurrens. Genom ett undantag av här ifrågavarande slag skulle en stor del av inom handeln anställd personal komma att intaga en missgynnad ställning gentemot övriga anställda, då ju deras arbetstid praktiskt taget skulle kunna utsträckas över dygnets alla timmar.

Då utskottet anser, att en lag, avsedd att begränsa tiden för salubodars öppethållande, för att vara verkligt effektiv måste omfatta alla slag av butiker eller försäljningsställen, oberoende av deras karaktär, kan utskottet icke tillråda en åtgärd, som i sig innebär ett delvis upprivande av gällande lag, varigenom äventyras, att vissa köpmän på ett illojalt sätt komma att begagna sig av den lucka, som här uppstår.

Beträffande speciellt landsbygden, där ju i allmänhet icke finnas några specialaffärer för vissa varuslags försäljning, utan flera olika grupper av varor tillhandahållas i samma affär, skulle genom ett sådant undantag mycket stora svårigheter uppstå för ett kontrollerande av lagens efterlevnad.

Utgående ifrån att nu gällande butikstängningslag tillkommit i främsta rummet för att garantera den inom minuthandeln anställda personalen en rimlig arbetstid, ser utskottet enbart däri, att genom medgivande av vissa undantag från lagens tillämpning detta syftemål delvis förfelas, ett tillräckligt skäl för ett ställningstagande emot ett dylikt medgivande.

Utskottet får därför i anledning av här ovan framförda synpunkter yrka ett bestämt avslag på den av länsstyrelsen gjorda framställningen.

Socialstyrelsen yttrar i denna del följande:

»Länsstyrelsen synes i första hand önska från Kungl. Maj:t erhålla förklaring, huruvida länsstyrelserna enligt 8 § i nämnda lag kunna anses befogade att åt idkare av minuthandel med eldfarliga oljor av första klass bevilja tillstånd att å tider, då handel enligt lagen eljest icke är tillåten, till innehavare av motorfordon från sina förråd eller upplag av eldfarliga oljor utlämna och försända bensin och andra motorförnödenheter. Enligt styrelsens förmenande torde lagens uttrycksätt icke gärna medgiva beviljande av tillstånd till försäljning av ifrågavarande varor från upplag eller förråd inom samma fastighet, där själva handelsboden är belägen. Beträffande sådan försäljning å annan plats kunde formellt sett tillstånd visserligen ifrågakomma, men tydligtvis skulle ett dylikt förfarande, då tillstånd väl måste lämnas utan avsevärdare begränsning, knappast motsvara lagens fordran på ett »särskilt förhållande» såsom motiv för länsstyrelsens åtgärd. Uppenbart torde även vara, att ett tillvägagående av nyss berörda innebörd ej skulle väl överensstämma med lagens mening. Annorlunda skulle saken måhända ställa sig, om fråga endast vore om ett antal lämpligt fördelade, av någon intresserad sammanslutning anordnade depåer av motorförnödenheter.

I fråga om länsstyrelsens förslag, att genom ett tillägg till 15 § från lagens tillämpning skulle undantagas försäljning av motorbränsle och möjligen även andra motorförnödenheter, har styrelsen den uppfattningen, att dessa varor icke kunna tillerkännas sådan nödvändighet och betydelse, att åt dem, framför livsmedel och andra livsförnödenheter, bör beredas någon undantagsställning. För övrigt torde det för innehavare av motorfordon med någon förtänksamhet ej behöva möta någon större svårighet att på förhand förskaffa sig erforderligt förråd av motorbränsle och andra motorförnödenheter — erinras må i detta sammanhang om möjligheten att under försäljningstid beordra varor till leverans under tid, då bod skall hållas stängd. Framhållas må även, att ett sådant undantag, då ifrågavarande förnödenheter äro föremål för en omfattande handel, oftast tillsammans med andra varor, sannolikt för handelsbiträdeskåren och lagens effektivitet skulle medföra betänkliga verkningar.»

I enlighet med vad här anförts hemställer socialstyrelsen, att länsstyrelsens framställning icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Kommerskollegium anser, i likhet med socialstyrelsen, förevarande framställning icke vara förtjänt av beaktande.

I skrivelse den 10 november 1919 hava Knut Ljungblom m. fl. Frukthandel. frukthandlare i Stockholm anført huvudsakligen följande: På sammanträde den 31 oktober 1919 hade Stockholms frukthandlare enhälligt beslutat uttala en protest mot ovannämnda lag, vilken hotade att ruinera en stor del av denna kår, särskilt de mindre utövarna av denna näring, vilka genom lagstiftningen ifråga kommit i en mindre gynnsam situation. Det vore inkonsekvent, att frukt- och konfektaffärerna skulle hållas stängda, under det försäljning av frukt och konfekt m. m. vore tillåten på teatrar, biografier och restauranger m. fl. platser. Efter gjorda beräkningar försåldes ensamt i Stockholm efter lagens ikraftträdande 50,000 kg. mindre frukt per vecka än förut, och fruktaffärernas inkomster hade minskats med, lågt räknat, 30 procent. Den minskade omsättningen komme att inverka ofördelaktigt på frukthandeln i landet. En stor del av allmänheten användes så småningom från konsumerandet av frukt. Frukthandlarnas önskemål kunde utan risk tillmötesgå, enär endast ett fåtal av fruktaffärerna sysselsatte biträden, i varje fall i långt mindre grad än kaféer och restauranger. Frukthandlarna ville på det kraftigaste vända sig mot den av de lokala myndigheterna ifrågasatta ytterligare inskränkningen av affärstiden till kl. 6 e. m. Därest sådan inskränkning vore nödvändig, vore det för frukthandlarna förmånligare att avstå tiden kl. 8—9 f. m. men däremot få hålla affärerna öppna till kl. 7 e. m. I Amerika, England och en del andra länder intoge fruktaffärerna en långt gynsamare ställning än i vårt land. Med stöd av det anförda

hemställdes om åtgärders vidtagande för att frukthandlarnas affärstid finge utsträckas lördagar och dagar före helgdagar till kl. 8 e. m. samt sön- och helgdagar till kl. 9—11 f. m., 1—6 och 7—9 e. m.

Yttranden.

Sveriges köpmannaförbund finner de i den nu refererade skrivelser andragna skälen för ett undantag från lagens bestämmelser för frukthandlarbranschen icke vara tillräckligt bärande. Tidigare erfarenhet hade tillfullo visat, att frukthandlarnas verksamhetsområde delvis sammanföle med en del övriga branschers, för vilka utsträckt öppethållande av affärerna nu icke ifrågasatts eller ens rimligtvis kunde begäras. Ett undantag för frukthandlarna skulle därför bliva en orättvisa mot dessa senare branscher. Allmänheten skulle mycket snart lära sig att göra jämväl sina inköp av frukt och andra branschers artiklar på den tid, som nu vore lagstadgad för övriga varor.

Riksförbundets av affärsanställda förvaltningsutskott åberopar beträffande förevarande framställning sitt i det föregående refererade yttrande över länsstyrelsens i Södermanlands län här ovan omförmälda skrivelse. Då utskottet ej anser tillräckliga skäl föreligga för den nu ifrågavarande framställningen, avstyrkes densamma.

Svenska handelsarbetareförbundet framhåller, att frukt- och konfektyr-affärerna under de senaste åren börjat tillhandahålla alla slags mat- och specerivaror och sålunda blivit fullständiga konkurrenter till de egentliga matvaru- och speceriaffärerna. Under sådana förhållanden vore det orättvist mot de sistnämnda att göra undantag för frukt- och konfektyrhandlarna i fråga om butikstängningen, varför den gjorda framställningen avstyrktes.

Socialstyrelsen påpekar, att den åsyftade utsträckningen av affärstiden i viss mån, nämligen i vad anginge tiden till kl. 8 e. m. å lördagar samt under två timmar efter kl. 1 e. m. å sön- och helgdagar, enligt 3 § i lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse torde kunna komma till stånd på sätt i 5 § av samma lag medgäves, det vill säga genom beslut av stadsfullmäktige med fastställelse av överståthållarämbetet. Styrelsen anför vidare följande:

»Ett tillmötesgående från Kungl. Maj:ts sida av förevarande framställning skulle utmynna i proposition till riksdagen om vissa ändringar i nämnda lag. För en sådan åtgärd förefinnas enligt styrelsens mening icke tillfyllestgörande skäl. Otvivelaktigt skulle också ändringar av berörda innebörd te sig betänkliga med hänsyn till den konkurrens, som råder mellan fruktaffärerna och en del andra handelsbodas, särskilt speceributikerna.»

I enlighet härmed hemställer socialstyrelsen, att förevarande framställning icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Icke heller *kommerskollegium* finner den nu ifrågavarande framställningen vara förtjänt av beaktande.

Vid övervägande av vad i dessa ärenden förekommit finner jag, i likhet med socialstyrelsen, att de förhållanden, under vilka skeppsfournerarverksamhet och försäljning av förnödenheter vintertiden till fiskare å västkusten bedrivs, äro så egenartade och de olägenheter, med vilka lagens tillämpning å dylik verksamhet äro förenade, så avsevärda, att ett verkligt behov föreligger att, där sådant låter sig genomföra, särskilda undantag från lagens bestämmelser göras för utövare av dylik rörelse. Däremot är jag, ävenledes i likhet med socialstyrelsen, av den uppfattning, att för de övriga framställningarna om undantag från tidsbestämmelserna i lagen, nämligen dem, som avse motorinnehavares förseende med motorbränsle m. m. samt frukthandel, icke åberopats sådana skäl, att dylika undantag beträffande dem skulle kunna anses motiverade. Vad motorinnehavarna angår, är jag ense med socialstyrelsen därutinnan, att de böra utan svårighet med tillämpning bl. a. av lagens bestämmelser om rätt till leverans under tid, då handelsbod skall hållas stängd, av varor, som rekvirerats under medgiven försäljningstid, kunna få sina intressen i förevarande hänseende inom rimliga gränser tillgodosedda. Beträffande tolkningen av 8 § i lagen är jag jämväl av samma uppfattning som socialstyrelsen. I fråga om de av frukthandlarna framställda önskemål kunna desamma med stöd av lagens nuvarande bestämmelser delvis vinna beaktande, i det på vederbörande kommunala myndighet och länsstyrelse beror, huruvida frukthandel må hållas öppen å lördagar till klockan 8 e. m., såsom i förevarande framställning begärts, och å sön- och helgdagar ett par timmar efter klockan 1 e. m.

Departementschefen.

Vad angår sättet för tillmötesgående av de beträffande skeppsfournerarverksamhet och fiskares förseende med förnödenheter framställda önskemål synas visserligen beaktansvärda skäl kunna anföras för båda de av socialstyrelsen ifrågasatta utvägarna. Emellertid torde den av styrelsen föreslagna bestämmelsen, enligt vilken Kungl. Maj:t eller av Kungl. Maj:t förordnad myndighet skulle, där tillämpningen av lagen å visst eller vissa företag skulle med hänsyn till särskilt förhållande förorsaka synnerlig olägenhet, äga meddela eftergift från lagens tillämpning, vara alltför allmänt avfattad och ägnad att framkalla ett mycket stort antal dispensansökningar, som icke utan eftergivande i väsentlig mån av lagens syfte skulle kunna vinna bifall. Å andra sidan synes det icke vara uteslutet, att det framdeles skall visa sig önskvärt att, jämväl i avseende å andra fall, jämförliga med de båda i det föregående

såsom särskilt beaktansvärda framhållna, kunna medgiva undantag från lagens bestämmelser.

En lämplig medelväg synes mig vara att i lagen angiva, att för tillgodo-seende av de av mig i det föregående angivna eller andra dylika, särskilt trängande behov eftergift från lagens bestämmelser skall kunna av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer meddelas. Vid bestämmande av eftergiftens omfattning bör hänsyn tagas till olika näringsgrenars olikartade förhållanden. Det ligger i sakens natur, att eftergift icke annat än undantagsvis bör avse enstaka företag utan i allmänhet de till viss näringsgren hörande företag inom landet i dess helhet eller åtminstone sådana företag inom viss del av landet. Ett motsatt förfarande skulle lätt kunna leda till ett obehörigt gynnande av det ifrågavarande företaget på bekostnad av andra företag inom samma näringsgren, för vilka liknande undantag ej ifrågakommer. Däremot skulle, med hänsyn till särskilda förhållanden, eftergift kunna inskränkas att avse del av året. Eftergift skulle vidare endast meddelas, där sådant kunde ske utan att i avsevärd mån inverka menligt på den i företagen i fråga anställda personalens arbetsförhållanden. Till förebyggande av sådan ogynnsam konsekvens skulle för övrigt eftergifts beviljande, där så prövades erforderligt, kunna förbindas med villkor om lämpliga raster för personalen eller dylikt i överensstämmelse med vad redan finnes stadgat i 4 § i lagen i avseende å undantag från dess stadganden genom beslut av kommunal myndighet.

Faran av en alltför extensiv tolkning av en undantagsbestämmelse av det innehåll här blivit ifrågasatt läser få anses jämförelsevis ringa, om tillämpningen därav anförtros åt Kungl. Maj:t eller den centrala myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Åtskilliga skäl tala utan tvivel för lämpligheten av att rätten att bevilja eftergift, varom nu är fråga, förbehålles Kungl. Maj:t. Men det synes å andra sidan skäligen kunna ifrågasättas, om icke denna rätt skulle med lika stor trygghet kunna anförtros åt annan central myndighet, som besitter speciell sakkunskap på hithörande områden. Jag syftar härvid på socialstyrelsen eller arbetsrådet. Den sistnämnda myndighetens verksamhet inom området för en närstående lagstiftning, nämligen om arbetstidens begränsning, gör densamma utan tvivel väl skickad att handhava jämväl uppdraget att meddela eftergift enligt den nu ifrågasatta bestämmelsen i förevarande lag, vilken genom att stadga maximitid, varunder handelsbiträdena få tagas i anspråk för kundernas betjänande, indirekt ordnar eller åtminstone lägger grunden för ett ordnande av de anställdas arbetsförhållanden. Även socialstyrelsen, som bland annat i

egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet äger meddela eftergift från vissa bestämmelser inom arbetarskyddslagstiftningens område, skulle lämpligen kunna erhålla det här ifrågavarande uppdraget. Jag är icke beredd att nu taga slutlig ståndpunkt i denna fråga utan förordar den anordningen, att rätten att meddela undantag från lagens bestämmelser uppdrages åt Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer, så mycket hellre som, därest uppdraget skulle anses böra lämnas åt arbetsrådet, formella betänkligheter resa sig mot att i denna lag införa bestämmelse härom, eftersom arbetsrådet tills vidare har endast provisorisk karaktär.

I enlighet med i det föregående angivna grunder har jag låtit inom civildepartementet utarbeta förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Departementschefen uppläste härefter det ifrågavarande lagförslaget, vilket var av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, och hemställde, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte, för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål, inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.

*Bilaga.***Förslag**

till

Lag

om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Härigenom förordnas, att till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse skall fogas en ny paragraf av nedan angivna lydelse:

16 §.

Erfordras för att förse fartyg med skeppsförnödenheter eller dem, som yrkesmässigt bedriva saltsjöfiske, med livsmedel eller andra för fisket behöfliga varor eller för tillgodoseende av annat dylikt, särskilt trängande behov, att den tid, varunder handelsbod må hållas öppen, bestämmes annorlunda än enligt denna lag är medgivet, äger Konungen eller den myndighet, Konungen bestämmer, i den omfattning och på de villkor, som prövas påkallade, meddela eftergift från lagens tillämpning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts
lagråd måndagen den 9 februari 1920.*

Närvarande:

Justitieråden *Améen,*
friherre *Leijonhufvud,*
Edelstam,
Regeringsrådet *Linnér.*

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över civil-
ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 6 februari
1920, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det
i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat
*förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av
tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet
av byråchefen Nils Ragnar von Koch.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Holmquist anmälde lagrådets den 9 februari 1920 avgivna utlåtande över det den 6 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse, och hemställde föredraganden, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Corin.